

Türkiye ve Belirgin Uygulamalarla Öne Çıkan Ülkeler Bağlamında “Önceki Öğrenmenin Tanınması”

The Concept of “Recognition of Prior Learning” in the Context of Turkish Higher Education

Seda Demir¹ , İsmail Güleç²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, İngilizce Öğretmeni

² İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı Bölümü, İstanbul / Türkiye

Özet

Yüksek öğretim alanında Önceki Öğrenmenin Tanınması (ÖÖT), öğrencilerin buldukları eğitim seviyesine gelmeden önceki formel/enformel ortamlarda aldıkları uygulamalı/kuramsal eğitimleri, kazanımları, sistematik veya güdümlü olarak kazanılmasından bağımsız olarak krediye dönüştürmek veya bunlarla öğretim dönemi içinde ilgili başka bir öğrenmeyi ikame etmektir. Geleceğe bakıldığında kavramla ilgili politika ve ilkelerinin esnek değerlendirme ve açık öğrenme kavramları içerisinde kolayca yer alacağı görülmektedir. Dünyada Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nda, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Birleşik Krallık, Avustralya'daki uygulamalar gibi yaşam boyu öğrenme ilkesini yüksek öğretim kurumlarında daha etkin bir şekilde uygulamaya geçirebilmiş ülkelerde ÖÖT'ye ilişkin uygulamalar oldukça geniş ve öğrenci lehine olacak şekilde kapsamlı içerik ve kabul araçları ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de ise tam akredite olmuş üniversitelerin çoğunun dahi önceden alınan ders, seminer, kurs gibi kazanımları kredilendirmeden öte gitmeyerek ÖÖT kavramının içeriğini doldurmada zorluk çektiği görülmektedir. Üstelik genel tablo itibarı ile ÖÖT için kullanılan araçlar ders saydırma, dosya hazırlama, standart yeterlilik sınavları veya mülakatlardan oluşmaktadır. Çalışmada ÖÖT konusunda yukarıda bahsi geçen ülkelerin ilgili alandaki uygulamaları üzerinde durulmuş ve sonuç kısmında Türkiye'de ilgili uygulamalara ilişkin bazı iyileştirici düzenlemelerin nasıl yapılabileceği yönünde saptamalarda bulunulmuştur. Çalışmanın sonuçlarının yüksek öğretim açısından programların yürütülmesi başlığı altında ölçme-değerlendirme özelinde eğitim politikası düzenleyicileri ve yetkili karar mercilerine ilgili konularda öngörü sağlaması ve farkındalık uyandırması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Önceki Öğrenmenin Tanınması, Akreditasyon, Yaşam Boyu Öğrenme, Türk Yüksek Öğretimi

Abstract

Recognition of Prior Learning (RPL) in higher education is the conversion of students' practical/theoretical education, achievements obtained in formal/informal environments before they reach the level of education they are in, regardless of their systematic or guided acquisition, into credits or to substitute them for other relevant learning within the educational period. Especially in the European Higher Education Area and around the world in countries such as the USA, Canada, the UK and Australia, which have been able to implement the principle of lifelong learning in higher education institutions more effectively, the practices related to RPL have been carried out with comprehensive content and through acceptance tools in favour of the learner. As far as Türkiye is concerned, it can be seen that even most of the fully accredited universities do not go beyond the crediting of previously attended courses, seminars and lectures and do not fulfil the concept of RPL. Moreover, the general picture is that the tools used for RPL consist of course substitution, file preparation, standard proficiency exams or interviews. In the study, the relative practices of the above-mentioned countries were highlighted in general and in the conclusion, it was determined how some remedial measures could be taken regarding the relevant practices in Türkiye. It is expected that the results of the study will provide insight and raise awareness of the relevant issues for the educational policy regulators and policy makers, especially with regard to testing and evaluation in higher education.

Keywords: Recognition of Prior Learning, Accreditation, Lifelong Learning, Accreditation, Turkish Higher Education

İletişim / Correspondence:

Dr. Öğr. Üyesi İsmail Güleç
İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Eski Türk
Edebiyatı Bölümü, İstanbul
e-posta:ismail.gulec@medeniyet.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 14(3), 79-89. © 2024 TÜBA
Geliş tarihi / Received: Mayıs / May 28, 2023; Kabul tarihi / Accepted: Mart / March 19, 2024

Bu makalenin atıf künyesi / How to cite this article: Demir S. ve Güleç, İ. (2024). Türkiye ve Belirgin Uygulamalarla Öne Çıkan Ülkeler Bağlamında “Önceki Öğrenmenin Tanınması”. *Yükseköğretim Dergisi*, 14(3), 79-89. <https://doi.org/10.53478/yuksekogretim.1304786>

ORCID: S. Demir: 0000-0002-3044-8530; İ. Güleç: 0000-0002-0174-148X

Önceki Öğrenmenin Tanınması (Recognition of Prior Learning) son otuz yıl içinde önce Kuzey Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinin, sonra diğer ülkelerin eğitim politikaları içinde belirmeye başlayan önemli uygulamalardan biridir. Dünya yüksek öğretim sistemi içinde uzun zamandır yer alan kavram, ülkemizdeki yüksek öğretim belgelerinde de kendine yer bulmakta gecikmese de ülkemizdeki uygulama diğer ülkelerdeki uygulamalarla paralel gelişmemiştir.

Önceki Öğrenmenin Tanınması'nın (ÖÖT) birbirine benzeyen birçok tanımı vardır. “Belirli bir örgün veya yaygın eğitimin bir parçası olarak genellikle edinilen belirli yetkinliklerin, bireyin resmi olmayan veya yaygın yollarla aldığı eğitimin, belirlenmiş bir kuruluş tarafından onaylandığı bir prosedürdür” (Maurer, 2021, s. 3). Dolayısıyla önceki öğrenmenin amacı öğrenildiği ortama bakılmaksızın öğrenilen bilginin ve kazanılan becerinin somutlaştırılmasıdır (Aydemir, 2019, s. 14). Somutlaştırma ile kastedilen ise resmi veya gayri resmi ortamlarda belgelendirilmiş veya belgelendirilmemiş bilgi ve becerinin tespit edilmesi ve resmen tanınmasıdır (Taylor ve Clemans, 2000).

ÖÖT açısından en önemli nokta söz konusu öğrenmenin belgelendirilebilir veya resmen tanınabilir şekilde sunulması ve ispat edilebilmesidir. Bir sonraki aşamada devam edilen yaygın veya örgün eğitim kurumu öğrencilerin bildiklerinin ve kazandıkları becerilerin geliştirilmesi fikrini merkez alır. Bu nedenle belirli bir müfredat dahilinde eğitim-öğretim yapan kurumda öğrencilerin öğrenmesi ve kazanması beklenen bilgi ve becerilerin yeterliliğinin belirlenmesinde ve kredilendirilmesinde önceki öğrenmelerin muhtevası ile bilgilerin öğrenilmiş ve becerilerin kazanılmış olmasının tespit edilebilir olması son derece önemlidir.

ÖÖT içinde yer alan “önceki öğrenme” ile hangi zamanın kastedildiği zaman zaman tartışmalara neden olmaktadır. “Prior” sözcüğü ile de vurgulandığı gibi öğrencinin öğrencisi olduğu öğretim kurumuna girmeden önce aldığı eğitim kastedilmektedir. Ancak zaman içinde öğrencinin, öğrencisi olduğu bölümün müfredatın bilgi ve becerilerini sömestrini beklemeden edinmesi durumunda, planlanan takvimden önce kazanılan bilgi ve beceri şeklinde anlamak daha doğru olacaktır. Dolayısıyla kazanılan bilgi ve becerinin ne kadar önce olduğundan daha çok üzerinde durulması gereken konu öğrenmenin sahip olunduğu iddia edilen bilgi ve becerinin ispat edilebilirliğidir.

Çalışmada bu kavramın önemi ve uygulamanın dünya ve Türkiye'deki etkinliği ele alınacaktır. Bununla bağlantılı olarak araştırmacılar analogik bir yaklaşımla oluşturulmuş olan çalışmada yukarıda da bahsi geçen ülkelerdeki ÖÖT kavramının kapsamı ve temel uygulama niteliklerine ilişkin görece bilgi sunmaya, benzer uygulamaların Türkiye'deki durumuna değinerek gelecekteki uygulamaların nasıl olması gerektiği noktasında farkındalık uyandırılmaya çalışılmaktadır.

Çalışma, ÖÖT kavramı ile ilgili Türkçe literatürün oldukça az olması ve Türk Yüksek öğretimi içinde önemle ele alınması gereken ancak hem kuramsal hem de uygulamaya ilişkin alanda üzerinde yeteri kadar durulmamış bir kavrama temas etmesi açısından önem arz etmektedir. Çünkü “her ne kadar ÖÖT eğitim literatüründe önemli bir konu haline gelmiş olsa da ÖÖT'nin farklı ulusal bağlamlarda teşvik edilmesi ve uygulanmasına ilişkin karşılaştırmalı analiz konusunda eksiklik bulunmaktadır”(Maurer, 2023, s. 2).

ÖÖT kavramı, ilk olarak ABD'de, İkinci Dünya Savaşı gazilerinin işgücü piyasasına yeniden entegre olması için önceki iş deneyiminin tanınması ile (Dyson, 2005; Bohlinger, 2017, s. 590) ortaya çıkmıştır. Özellikle 90'lı yıllarla birlikte ABD dışındaki yüksek öğretim kurumlarında da oldukça yaygınlaşan bir uygulama olarak ÖÖT, 1991'de temel bir ulusal ilke olarak resmen kabul edildiğinden beri Avustralya'nın *Mesleki Eğitim ve Öğretim* (VET) politikasının önemli bir unsuru haline gelmiştir (Hamer, 2010). ÖÖT'yi bu şekilde resmen uygulamaya alan ve olumlu algılayan ülkelerin yanı sıra daha uzak bir coğrafyada, Afrika'da, öğretmen yetiştiren bir program olan *Eğitimde Ulusal Mesleki Diploma* gibi uygulamalarda, programın merkezindeki kavramlardan olan ÖÖT, gayri resmi veya yaygın eğitime dayalı olarak önceki öğrenmeyi tanımak ve onaylamakla ilgili olduğu için olumsuz bir algı oluşmuş, eleştirilere maruz kalmıştır (Breier, 2009, s. 65).

ÖÖT kavramının eğitim uygulamalarında bir eğitim politikası veya uygulama ilkesi olarak belirmesi ilk olarak yaşam boyu öğrenme kavramı ile ilgili uygulamalardan sonra belirmiştir. “Yaşam boyu öğrenme (YBÖ), Avrupa toplumlarının yarım yüzyıldır mekanizmalarını geliştirmeye, eğitim ve mesleki gelişim politikaları ile somutlaştırmaya ve insan kaynakları odaklı olarak kurgulamaya çalıştıkları bir olgudur” (Toprak ve Erdoğan, 2012, s. 70).

Çıkışı her ne kadar mesleki beceri ve gelişim boyutu ile ilgili olsa da özellikle yüksek öğretim sistemi, ÖÖT'nin uygulandığı alanlarının başında gelmektedir. ÖÖT'nin benimsendiği ve uygulandığı bir diğer alan çalışma hayatıdır. 2000 yılında Uluslararası Çalışma Konferansı'nda *İnsan Kaynakları Eğitimi ve Gelişimi* konulu Genel Tartışma sırasında, Uluslararası İş Organizasyonu (ILO)'nun bileşenleri, bireysel becerilerin daha iyi tanınmasının hem işçilerin istihdam edilebilirliği hem de işletmelerin rekabet edebilirliği için faydalı olduğu görüşünü ifade etmiştir (Dyson, 2005). Sektörde genellikle gönüllü ve ücretsiz çalışarak bilgi ve beceri edinmeye duyulan ilginin de arttığı görülmektedir (Anderson ve ark., 2013). Ancak bu çalışmada yüksek öğretim alanındaki ÖÖT uygulamaları üzerinde durulacaktır.

ÖÖT ile ilgili konular ve sorunlar, çalışma hayatının bir parçası olan ve iş ortamlarındaki gelişmeleri yakından takip eden yüksek öğretim kurumlarını daha çok meşgul

edecek gibi görünmektedir. ÖÖT ile ilgili uygulamalarda öncelikle ve özellikle ÖÖT’ nin ilk olarak ve başarılı şekilde uygulandığı ülkelerde takip edilen yöntem ve uygulamalar örnek alınmalı, daha sonra ülkemizin şartları göz önünde bulundurularak uygulama modelleri geliştirilmelidir. Bu durum, yüksek öğretim kurumlarımızın uluslararası rekabete dayanması ve uluslararası öğrenci hareketliliği, bu kişilerin istihdamı veya kendilerinden akademik veya mesleki boyutta istifade edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle ÖÖT kavramı özellikle gelişmekte olan ülkelerin eğitim politikaları ile ilgili düzenlemeleri yaparken ciddiyetle ele aldıkları bir konu haline gelmiştir.

ÖÖT’ye ilişkin düzenlemelerin yapılması ve ayrıntılı olarak gerçekleştirilmesi, genel olarak eğitim uygulamalarındaki tutarsızlıklara veya eşitsizliğe büyük ölçüde çözüm sunabilir. “ÖÖT meselesi ekonomik büyüme ve sosyal içerme için eğitim ve öğretime genişleme ihtiyacının genişletilmesine verilen eğitimsel bir yanıtır” (Andersson ve Harris, 2006). Dolayısıyla, ilerleyen bölümlerde de belirtileceği gibi, bu sebeplerle ortaya çıkan eğitim sorunları ve bunlara yaklaşmanın yeni yollarını bulmak ve Türk yüksek öğretiminde uygulamada olan ilgili sorunları tespit etmeyi sağlayacak farkındalığa sahip olmak için uluslararası bir vizyon sahibi olmak önemlidir.

Farklı bilgi biçimleri ve öğrenme yöntemlerinin kabulü, ÖÖT’ye ilişkin eleştirel bakış açılarının temelini oluşturur. Literatürün büyük bir kısmı, örneğin geleneksel üniversitenin, akılcı bilim yapma ve bilimsel bilgi üretme biçimi üzerindeki tekelin varlığına işaret etmektedir. Bu nosyona göre söz konusu tekel, ÖÖT aracılığıyla bilgiye erişime sıcak bakmaz. ÖÖT’nin uygulanmasındaki zorluklar (en azından kısmen) bu uygulamanın üniversitenin geleneksel bilgi tekeline getirdiği zorluktan kaynaklanmaktadır. Öyle ki zaman zaman göçmen profesyonellerin, hatta yüksek düzeyde örgün eğitim almış olanların bile, önceki öğrenmelerinin önemsenmediğini ve değersizleştirildiğine ilişkin örnekler mutlaka bulunabilir (Cooper ve Harris, 2013, s. 3).

Ülkeler kendi eğitim uygulamalarının içine entegre edebilecekleri uygun ÖÖT uygulamalarına karar verirken alan yazındaki mevcut modellerden de istifade etmektedirler. Nitekim bu konuya ilişkin oldukça ciddi bir yabancı alan yazın ve uluslararası uygulama örneklerinden oluşan birikim söz konusudur. Aydemir, bahsi geçen modelleri çağdaş ve klasik yaklaşıma sahip olanlar şeklinde özetlerken ÖÖT uygulamalarında kullanılacak değerlendirme yöntemlerini görüşmeler, münazaralar, sunumlar, performans testleri, sınavlar (yazılı-sözlü), tamamlanmış veya tasarlanmış çalışma örnekleri, ürün dosyaları, kitap incelemeleri, ayrıntılı alan yazından istifade etme, özel olarak planlanmış projeler, raporlar, inceleme ve makaleler olarak aktarmaktadır (2019, s. 15-22). Çalışmada adı geçen ülkeler geneline bakıldığında da portfolyo ile ÖÖT değerlendirmelerinin oldukça yaygın olduğu

görülmektedir. Nitekim, ÖÖT kavramının uygulanışına açık olan ülkelerin prensip olarak, bu alana özgü yeterlilik değerlendirme araçları açısından genel bir yeterliliğe erişimi mümkün kılan değerlendirme şekillerine başvurduğu görülmektedir. “ÖÖT araçlarının çoğu, bu bağlamda portfolyolar, adayları örneğin resmi bir Mesleki Eğitim ve Öğretim yeterliliğinin beceri standardı gibi nispeten dar bir perspektiften değerlendirmek yerine, adayların yeterlilik profillerini kapsamlı bir şekilde değerlendirmek amacıyla hizmet etmektedir” (Maurer, 2023, s. 3).

Kavramla ilgili özellikle formel ve enformel eğitim uygulamaları boyutunda kayda alınması gereken bazı hususlar vardır. Formel olarak bir yüksek öğretim kurumundan diğerine geçerek eğitime aynı veya farklı bir branş içinde devam etmek isteyen öğrenciler/öğretim elemanlarının önceki akademik uygulama ve birikimlerinin değerlendirilmesi hem insani hem de eğitim etiği açısından önemlidir. Bu durum yöneticilerin, bireyin kalifikasyonu ve hak edilen kariyer titrinin verilmesinin geciktirilmesine engel olmalarını gerektirmektedir. Ayrıca bu süreç, yine yöneticilerden kuruma has düzenlemelerin başarılı uygulamalarla takip edilmesi ve titizlikle uygulanmasını bekleyen bir süreçtir. Bir diğer önemli husus, sürece rehberlik edecek araştırmaya dayalı modelleme örnekleri ve öneriler sayıca çok olmadığı için deneysel öğrenmenin uygunluğunu ve kapsamını belirlemede ve uygulamada kimi zorlukların yaşanıyor olmasıdır.

İçinde bulunduğumuz ve eğitim alanı dahil olmak üzere tüm yaşam alanlarına nüfuz eden bir fenomen olan teknoloji ve internet ikilisini ÖÖT açısından da ele almak önemlidir. Lisans ve yüksek lisans seviyesinde eğitim alan pek çok öğrenci akademik kurumlar dışında günlük yaşamlarında üniversite bünyesi veya dışındaki dijital ortamlarda çok sayıda bilgi ve beceri edinmektedir ve bunları staj/uygulama/iş deneyimi, iş başında eğitim, resmi kurumsal eğitim, askeri eğitim, gönüllü çalışma, kendi kendine çalışma gibi bağlamlarda örneklemek mümkün olabilir. Kaldı ki günümüzde düşük maliyetli, senkron katılım veya takip gerektirmeyen, ücretsiz çevrimiçi kaynaklar aracılığıyla sunulan sayısız şekil ve nitelikte kurum dışı öğrenme fırsatı söz konusudur. Bu türden önceki öğrenmenin de özellikle Avrupa ölçeğinde kredi olarak kabul edildiği görülmektedir. Örneğin, öğrenciler herhangi bir formel nedenle katılmamış olsalar da katılmış oldukları açılış, yabancı dil, orduda öğrenilen yabancı dil bilgisi gibi kazanımları üniversite aşamasında kredi olarak saydırabilmektedirler. İlerleyen bölümlerde bu durumun uygulamaya ilişkin somut birkaç örneği sunulmuştur.

Önceki öğrenmenin tanınması iki aşamalı bir süreçtir. İlk aşama öğrencinin daha önce öğrenilmiş bilgi veya kazanılmış becerisinin olmasıdır. İkinci aşama ise yüksek öğretim kurumunun önceden kazanıldığı belirtilen bilgi ve becerinin ölçülüp değerlendirilerek belgelendirilmesi ve AKTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) hesabına dahil edilmesidir. Ölçme ve değerlendirme kurum tarafından yapıldığı gibi

bir başka kurum tarafından verilen belgenin kabul edilerek AKTS hesabına dahil edilmesi şeklinde de olabilir. Ancak ilgili kurum ne türden yüksek öğretim kurumu olursa olsun bu süreçte hem önceki öğrenmesi olduğunu savunan birey hem de başvurulmuş kurum adına çeşitli standart uygulamalar vardır. Bu uygulamalar, öğrencinin lehine olacak şekilde planlanmış sistematik şekilde işleyen karşılıklı bir takım ön kabul ve sorumlulukları da barındıran çok koşullu bir süreci oluşturur. Bu sürecin ne şekilde gerçekleştiğini daha somut bir şekilde ifade edebilmek için Birleşik Krallık'ta bir üniversitedeki uygulamayı ele alacak olursak süreç şu şekilde ilerler:

1. Adım: İddia edilen öğrenmenin uygun bir açıklaması ve öğrenmeye ilişkin destekleyici kanıt talep sahibi öğrenci tarafından sunulur.
2. Adım: Önceki öğrenmesini belgelendiremeyenler üniversitede danışmanına erişirler. Sundukları talebin tüm sorumluluğu başvurana aittir.
3. Adım: Daha önce akredite edilmemiş öğrenmenin değerlendirmesi konunun uzmanı veya uzmanları tarafından yapılır. Bu kişiler, başvuru sahibinin iddia ettiği konuda bilgi ve beceriye sahip olduğunu tespit ettikleri takdirde bu durumu değerlendirilmek ve sonuçlandırılmak üzere Akreditasyon Kurulu'na sunarlar ve kurulun kararı ile süreç tamamlanır.
4. Adım: Kurulun kararından sonra verilen tüm krediler sertifikalandırılır. Genel kredi durumunda, bir Kredi Sertifikası verilir. Ödüllü bir program için kullanılan tüm krediler, öğrenci transkriptinin bir parçası olarak kaydedilir.
5. Adım: Başvuru sahipleri, Akreditasyon Kurulu'ndan istedikleri veya beledikleri şekilde karar çıkmaması halinde Üniversite İtiraz Yönetmeliğine göre verilen karara itiraz edebilirler.

Kredilendirme esnasında uyulması gereken bazı ilkeler vardır. Bunlar;

1. Eşdeğerliği ulusal veya uluslararası referans noktalarına (örneğin; Ulusal Akademik Tanıma Merkezleri) göre belirlenebilen sertifikalı öğrenim için genel veya özel kredi, daha yüksek bir düzeyde veya daha fazla sayıda kredi puanıyla akredite edilemez.
2. Öğrenim için özel kredi, aynı öğrenimin genel kredi notundan daha yüksek bir düzeyde veya daha fazla sayıda kredi puanı ile verilemez (Garnett ve Cavaye, 2015, s. 29).

Uygulamada öğrencinin başvurusunun iki aşamada değerlendirildiği görülür. İlki yetkilendirilmiş bir uzman tarafından yapılmış önceki öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit aşamasıdır. İkincisi ise kurul tarafından sürecin kurallara ve yönetmeliklere göre yani usulünce ilerleyip ilerlemediğini tespit etmek ve uzmanın kararının değerlendirilip onanması aşamasıdır. İki aşamalı sistem, olası hata ve istismarların önüne geçecek ve tartışmaları en aza indirecektir.

Avrupa Birliği Ülkelerinden Uygulamalar

ÖÖT kavramına dünyada, yukarıda da bahsedildiği gibi, Avrupa Birliği ve ilgili ülkelerce ağırlıklı olarak yüksek öğretim başta olmak üzere mesleki eğitim alanlarında yaygın olarak rastlanmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerine hayat boyu öğrenme stratejilerinin bir parçası olarak, yaygın ve resmi olmayan öğrenme ve rehberliğin doğrulanmasına özel önem vererek ulusal hayat boyu öğrenme stratejilerinin uygulama sürecini tamamlamaları talimatı verilmiştir. ÖÖT, bu noktada böyle bir toplumu gerçekleştirmede güçlü bir araç haline gelmiş, odakta eğitimden öğrenmeye doğru bir kaymanın meydana gelmesi ile hayat boyu öğrenme söylemi ön plana çıkmıştır. Yaygın ve resmi olmayan öğrenmenin bu sürece dahil edilmesi, öğrenme kavramını artık yalnızca eğitim ortamlarıyla sınırlı olmayan, her şeyi kapsayan bir etkinlik olarak yapılandırmıştır. Dolayısıyla öğrenme, iş yeri, aile hayatı, boş zaman, medya, suç önleme ve sağlıklı hayatın teşviki temalı ve bu türden amaçlar güden mekanlarda, bu mekanlar aracılığıyla öğrenmeye kadar genişlemiştir. Böylece öğrenmenin tanınması, hayatı bir öğrenme hayatına dönüştürmüştür. İkincisi, tanınma tüm öğrenimi ve tüm bilgileri değerli olarak konumlandığından, vatandaşlar belli koşulları karşılamak ve belirli niteliklere sahip olmak koşulu ile yaptıkları ve öğrendikleri her şeyin resmi değere sahip olabileceği şuurunu kazanmışlardır (Andersson ve ark., 2013). Özellikle 1999 Bologna sürecinin başlaması ile birlikte Avrupa Yüksek Öğretim Alanı (European Higher Education Area-EHEA) bağlamında çoğu üniversite tamamen ÖÖT ile bir yüksek öğretim programı bitirme veya eksik ders kredileri tamamlama gibi imkanlar sağlamaya başlamıştır.

Ayrıca gerek formel olarak yüksek öğretim alanlarında gerekse mesleki veya profesyonel diğer alanlarda bu amaçla kullanılmak üzere Avrupa Komisyonu Avrupa Formel Olmayan ve Enformel Öğrenme Kılavuzu hazırlanarak ortaya işlevsel olarak kullanılabilecek bir envanter çıkarılmıştır. Bu envanter, 2016 yılında Avrupa formel olmayan ve enformel öğrenmelerin tanınması envanteri (European Inventory on Validation of Nonformal and Informal Learning-EIVNIL) başlığı ile güncellenmiştir. Üye ülkelerin özellikle merkezi eğitim uygulamalarına sahip olanları ÖÖT uygulamalarını bu kriter ve envanterler çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi ülkeden ülkeye değişen ÖÖT'ye ilişkin yaklaşım ve uygulama şekilleri oldukça çeşitli ve süreç anlamında yer yer detaylıdır. Dolayısıyla ilgili alan yazında sık çalışıldığı ve uzun yıllardır uygulamaya yeni geçen ülkelerce model alındıkları tesit edilen ülkeler olan Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Birleşik Krallık, Avusturya'dan uygulama yaklaşım ve örnekleri üzerinde durmakta yarar vardır.

Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallık

ÖÖT'ye ilişkin belirlenen uygulamalardaki hükümlerin amacı özellikle İngilizce konuşulan ülkelerde yüksek öğretime erişimi genişletmeyi amaçlamaktadır (Guimarães ve Mikulec, 2021). Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) federal sistemden kaynaklı olarak her federal eyaletin kendine has eğitim yönetimi olduğu için ülke genelinde ÖÖT konusunda merkezi bir uygulamaya rastlanmaz (Koçdar, 2011, s. 33) ve bölgeden bölgeye değişen uygulama farklılıkları vardır. Ülke binlerce üniversitesi ile bilim, sanat, teknoloji ve eğitimin dünyadaki en gelişmiş ülkesi olarak tanımlandığı için merkezi tek tip bir uygulamanın olması beklenmez. ABD'deki üniversitelerde öğrenci profilleri çok çeşitli kültürleri bir arada barındırdığı için farklı eğitim altyapılarından gelen öğrencilerin önceki öğrenmelerinin tanınması kaçınılmazdır. Ülkede Türkçede kolej olarak nitelendirilen kurumlar ise en az lise mezunu olmak koşuluyla öğrencilere 4 yıllık lisans eğitimi alma fırsatı tanyarak iki diploma edinmenin yolunu açar. Üstelik ilk iki yıldan sonra üniversiteye geçiş programları sunan bu kurumlar, bunun yanında ilgili alanlarda diploma/sertifika programlarına erişim sağladığı için daha az maliyetlidir. Bu açık erişimli kurumlar 12 milyondan fazla kişiye hizmet vermektedir. Topluluk koleji (Community College) uygulamaları yerleşmiştir ve bulunduğu bölgenin niteliklerine göre hizmet verir.

ÖÖT'ye yönelik uygulamaların en eski örneklerini barındıran ABD'de dahi özellikle topluluk kolejlerinde kalıcılığı ve tamamlamayı geliştirmek için, bazı akademisyenler ve eğitim politikacıları, öğrencilerin üniversite ve iş hayatı boyunca izledikleri yaşam boyu öğrenme yollarında sistemik değişiklikler yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Önerilen bu değişiklikler arasında, bu iş/okul yollarında meydana gelen öğrenmenin onaylanması ve kredi vermek için resmi araçların geliştirilmesi yer alır (McKay ve Douglas, 2020). Bu saptama, kavramın ülke genelinde ne kadar ciddiye alındığı ve kurumlarca bir yüksek öğretim uygulaması olarak sahiplenildiğine işaret eder niteliktedir.

ABD'de şirketler, işçilerin üniversite kurslarına nasıl erişebileceğini veya bu kurslarda nasıl kredi kazanabileceğini belirlemek için kolejler ve üniversitelerle birlikte çalışır. Bu nedenle endüstrinin, profesyonel veya mesleki sözleşmelerden ziyade eğitim kurumu tarafından ortaya konan sözleşmelere yanıt vermesi gerekmektedir. Bu, öğrenimini işyerinde veya gayri resmi öğrenme yoluyla gerçekleştiren öğrencilerin aleyhine olabilir, çünkü bu öğrenme şeklinin eğitim kurumunun resmen kabul edebileceği bir şekilde ifade edilmesi gerekir (Dyson, 2005).

Çoğu üniversite önceki öğrenme kapsamını oldukça geniş tutmakla birlikte (askeri deneyim dahi) bu yönde elde edilen tanınmaların çoğu üniversitede kredi olarak

kullanılmaktadır ve özellikle lisans düzeyinde bu yola yaygın olarak başvurulmaktadır. Birleşik Devletlerdeki her üniversite söz konusu uygulamayı geçerli kabul edip kredi olarak saymamakla birlikte Üniversite Kredisi Öneri Servisi (ACE kredi sistemi) iş yerlerinde alınan eğitimleri inceleyerek eğitimlerin çıktılarını ve sınavlarını inceledikten sonra alınan eğitimin hangi üniversite dersinin kredisine karşılık geldiğini belirler ve bunları bir veri tabanında sunar (Aydemir, 2019, s. 35).

Genellikle Amerikan üniversitelerinde öğrencilerin öğrendiklerini göstermelerinin ve üniversitede bunun için kredi kazanmalarının birkaç yolu vardır. ÖÖT için başvuran adayla yapılan görüşmeler dizisinin oluşturulmasında yer alan çeşitli ortaklar, farklı türdeki belgeler üzerinde çalışmayı gerektirmektedir. ABD'de bu amaçla;

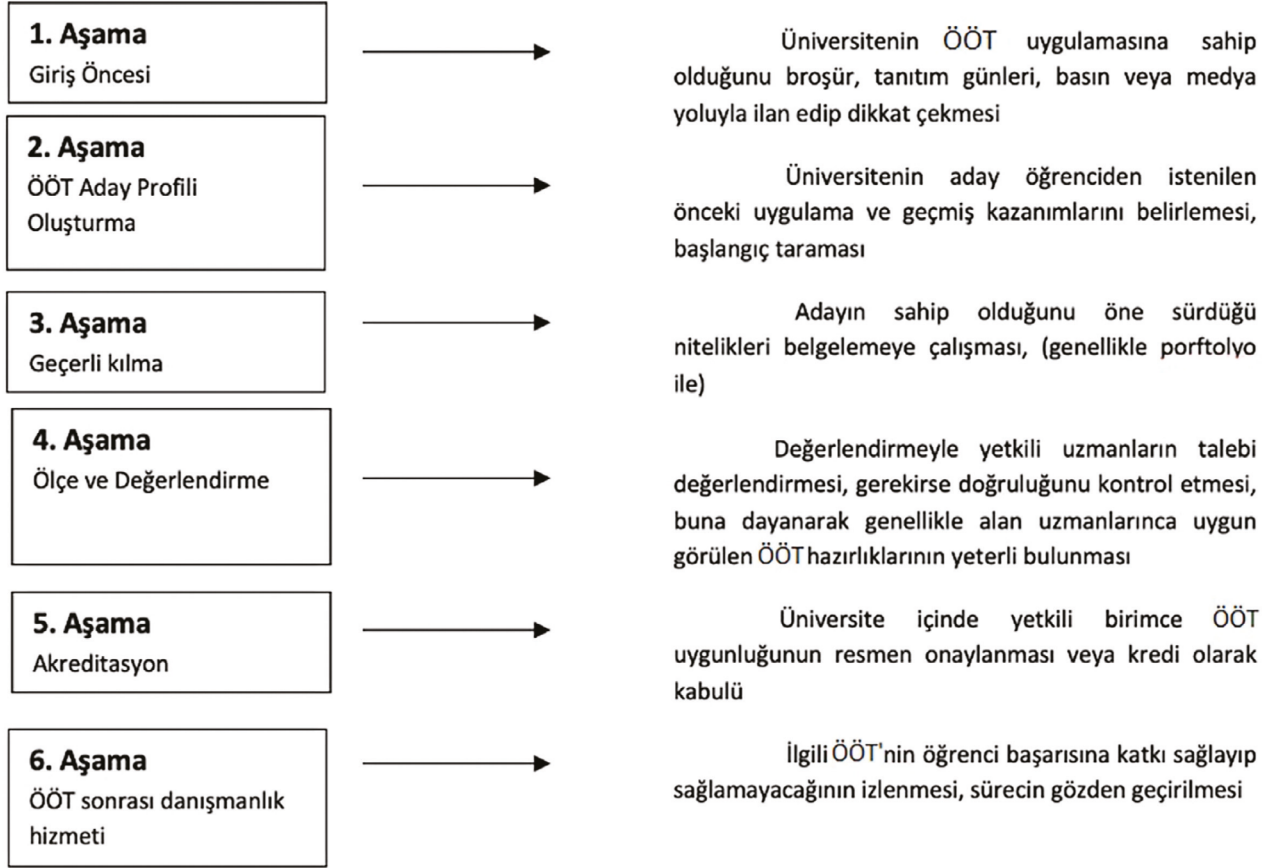
- Standartlaştırılmış sınav: Öğrenciler Advanced Placement (AP), College-Level Examination Program (CLEP), International Baccalaureate gibi sınavları başarıyla tamamlayarak kredi kazanabilirler.
- (IB), Excelsior sınavları (UExcel), DANTES Konu Standart Testleri (DSST) ve diğerleri.
- Fakülte tarafından geliştirilen ve adayların potansiyelini ölçen sınavlar: Öğrenciler, kampüs fakültesi tarafından geliştirilen kapsamlı bir sınavı girerek belirli bir ders için kredi kazanabilirler.
- Portföy tabanlı ve diğer kişiselleştirilmiş değerlendirme: Öğrenciler bir portföy hazırlayarak ve/veya çeşitli deneyimlerden ve kredisiz etkinliklerden öğrendiklerini göstererek kredi kazanabilirler. Fakülte daha sonra öğrencinin portföyünü değerlendirir ve uygun şekilde kredi verir.
- Üniversite dışı programların değerlendirilmesi: Öğrenciler, işverenler veya ordu tarafından sunulan eğitimin değerlendirmelerini yapan Ulusal Üniversite Kredi Tavsiye Servisi (NCCRS) ve Amerikan Eğitim Konseyi (ACE) tarafından sağlanan tavsiyelere dayalı olarak kredi kazanabilirler. Kurumlar ayrıca, harici eğitim/yetki belgeleri ve mevcut derece programları arasında eşleme yapan yaya geçitleri geliştirmek için işgücü geliştirme ajansları ve diğer eğitim sağlayıcılarla koordinasyon dahil olmak üzere programların kendi incelemelerini yürütür (McKay ve Douglas, 2020).

Görüldüğü üzere ÖÖT süreci Birleşik Krallık'ta oldukça çeşitli araçlarla belirli prosedürler üzerinden ilerlemektedir. Ama tüm bu uygulamalar adayın önceki öğrenmelerini başarı ile kabul ettirmesine elverişli, çeşitli yol ve alternatiflere sahip ve belirli kurumsal birimlerce izlenen uygulamalardır.

Aşağıda de ilgili süreçlerin işleyişini daha iyi örneklendirmek adına uygulanan bir ÖÖT modeline yer verilmiştir.

Sekil 1.

Birleşik Krallık'ta ÖÖT Süreçlerinin Temsili (Nyatanga, 1997, s. 7'den uyarlanmıştır).

İngiltere'de ise ÖÖT'nin bir parçası olarak deneyimden öğrenmenin tanınmasının gelişimi, 1980'lerin başlarında Learning from Experience Trust'ın öncü çalışmasıyla teşvik edilmiştir (Garnett ve ark., 2004). Birleşik Krallıkta 1990'lar, yüksek öğretime katılımı artırmaya ve erişimi genişletmeye odaklanıldığından, ÖÖT için uygun bir politika bağlamı oluşturulan yıllar olmuştur. 1996'da Güney Doğu İngiltere yüksek öğretim kurumları Konsorsiyumu, önceki deneysel öğrenmenin akreditasyonu için 37 yüksek öğretim kurumu tarafından onaylanan bir uygulama kodu üretmiş, 2005 yılında, yüksek öğretimdeki standartları denetleyen Kalite Güvence Ajansı (QAA) ÖÖT kılavuzları yayınlamıştır (Garnett ve Cavaye, 2015).

İngiltere'deki ÖÖT uygulamalarında ileri eğitim niteliğindeki ÖÖT fırsatları işverenlere veya adaylara genel tanıtımlar, özel bilgiler veya brifing oturumları aracılığıyla sağlanır. Bir görüşmeyi güvence altına almak için merkezle veya kolejle iletişime geçme görevi genellikle kurumun ÖÖT ile sorumlularına aittir. Görüşme sırasında bir danışman veya danışman adayının niteliklerini tarar. Bu çeşitli şekillerde yapılabilir. En temelde, danışman adayları ÖÖT hakkında bilgilendirir ve ulusal birim standartlarına göre bir ön inceleme gerçekleştirir.

Birleşik Krallık'ta ÖÖT uygulamaları, modülerleştirmenin ve kredi biriktirme ve transfer planının (CATS) ayrılmaz bir parçasıdır. Kabaca açıklamak gerekirse, Krallıkta önceki öğrenmelerinin tanınması için başvuran adaylar giriş öncesi durum değerlendirmesi, başvuran profili oluşturma, kanıt toplama veya belgelendirme, değerlendirme, akreditasyon ve değerlendirme sonrası rehberlik gibi süreçlerden geçmek durumundadır. Her aşama için önerilen ana faaliyetler çeşitli geçmişlere ve amaçlara sahip kurumlar arasında iyi uygulamaların geliştirilmesi amacı ile yıllar içinde bugünkü uygulama halini almıştır (Nyatanga, 1997, s. 7).

İngiltere'de ÖÖT'ye ilişkin süreçlerin takibini yapan kurumların işlemleri arasında sıkı bir takip ve istikrarlı izlem söz konusudur. Bir örnek vermek gerekirse, Middlesex Üniversitesi'nin akreditasyon çalışmaları, İş Temelli Öğrenme Enstitüsü'nün (Work Based Learning-WBL) bir parçası olan Middlesex Üniversitesi Akreditasyon Hizmetleri tarafından yönetilmektedir. Üniversite Kalite Güvence Komitesi, üniversite akreditasyon prosedürlerini onaylar ve Akreditasyon Hizmetlerinin çalışmaları hakkında yıllık bir rapor alır. Üniversitede akreditasyon başvuruları standart bir üniversite formatını takip eder. Bu formatta değerlendiricilerin ve ilgili uzmanların tavsiyeleri, akredite

edilmiş faaliyetin kredi derecesi uygunsuz onaylanır ve bireylere uygun kredi verilmesiyle sorumlu Üniversite Akreditasyon Kurulu tarafından incelenir. Üniversite Akreditasyon Kurulu'nun harici denetçisi, kredinin akredite edilmiş faaliyete ve akabinde akredite edilmiş faaliyetteki bireylere atandığı sürecin gözetimini yapar. Birleşik Krallık Seviye 5 veya üzerinde akredite edilen faaliyet, bir Üniversite programına atanan bir dış denetimi tarafından incelenir. Bireysel katılımcılara Middlesex kredisi verilmesini isteyen akredite faaliyetler, Üniversite ile bir iş birliği anlaşması yapacak ve ilgili kişilere bir üniversite akreditasyon bağlantısı olan bir uzman tahsis edilir (Garbet ve Cavaye, 2015, s.32).

Portfolyo, Birleşik Krallık'ta da ÖÖT süreçlerinde yaygın olarak kullanılan değerlendirme araçlarıdır. Somut bir örnek vermek gerekirse Anglia Politeknik Üniversitesi bu konuda oldukça etkin işleyen ve işlerin daha hızlı ilerlemesini sağlayan bir süreç geliştirilmiştir. Adaylar, portfolyolarındaki hedef program çıktılarının tamamını olmasa da öne çıkan bir kısmını seçer ve bunları takdim ederler. Geriye kalan sonuçlara portfolyoda kısaca değinilir ve bir değerlendirme görüşmesinde daha ayrıntılı olarak tartışılır. Yine, İngiltere'deki Doğu Londra Üniversitesi (UEL), ÖÖT adaylarının önceki öğrenmelerini içeren bir “pozisyon belgesi” yazmalarını şart koşmaktadır. Bu belge, adayların kendi becerilerini, bilgilerini, niteliklerini ve öğrenme tarzlarını analiz ettikleri (bir taraftan da daha sonra hedef programın uygulanması sırasında ihtiyaç duyacakları akademik desteğin tarzını bildiren) genişletilmiş bir CV'nin üretilmesiyle desteklenir. Üniversitenin ÖÖT yöntemleri aynı zamanda önemli öğrenme İnanlarının kritik incelemelerini ve kritik olay analizini de içerir (Harris, 2000, s. 122).

Kanada'ya bakıldığında nüfusunun azlığı nedeniyle, ÖÖT uygulamalarını yöneten bir dizi merkezi organa ve bu konuda büyük bir ulusal kapasiteye sahip olduğu görülmektedir. ÖÖT alanı ülkede önceleri daha çok mesleki beceriler temelli gerçekleştirilmekteydi ancak üniversitelerde kredi olarak tanınması mesleki alanda olduğu kadar kabul görmüyordu. Endüstri eğitim yetkilileri olarak hareket eden sektör konseyleri, önceki öğrenmeyi tanımaya yönelik sistemlerin uygulanmasını kolaylaştırmak için çoğu ortak sektör girişimine sponsor oluyordu. Bunlar İnsan Kaynakları Yazılım Konseyi'nin Kanada'daki kolejlerle ortaklıklar geliştirmeye yönelik girişimler, Uluslararası Ticaret Eğitimi Forumu aracılığıyla turizmde beceri tanıma süreçleri geliştirmek gibi uygulamaları içeriyordu. Manitoba'da hidroelektrik tedarikçisine yardımcı olmak için il düzeyinde yapılan çalışmalar ve özel öğrenme ihtiyacı olan öğrencilerle çalışan kişileri hedefleyen Manitoba Eğitim ve Gençlik Eğitim Asistanı projesi gibi girişimleri ise 2000'li yıllar ve öncesindeki ÖÖT uygulamaları olarak göstermek mümkündür (Dyson, 2005). Özetle, Kanada'da iş gücünü destekleme aracı olarak kamu politikası içinde yer alan ÖÖT uygulamaları, her eyalette istisnalar olmak üzere,

çoğu üniversitede uygulanmamakta ve uygulanmasına direnç gösterilmekteydi. Mesela, 2006 yılında Kanada Üniversiteler ve Kolejer Birliği (AUCC) tarafından yapılmış bir ankete yanıt veren 40 üniversiteden yalnızca 11 tanesi ÖÖT'yi kullandığını bildirmiştir (Aydemir, 2019). CAPLA (Kanada Önceki Öğrenmeyi Ölçme ve Değerlendirme Kuruluşu-Canadian Association For Prior Learning Assessment) 1994 yılından beri faaliyet göstermektedir ve 1997 yılında kâr amacı gütmeyen bir kuruluş dönüşmüştür. Önceki öğrenmenin tanınmasına adanmış ulusal bir kuruluş olan CAPLA, PLAR (Prior Learning Assessment and Recognition- Önceki Öğrenmenin Ölçülmesi ve Tanınması) ile bağlantılı çok çeşitli alanlarda önemli bir uzmanlık geliştirmiştir. Yüksek öğretim de bu alanda yoğunlaşan alanlardan biridir. CAPLA, 1990'ların ortalarından bu yana konferanslar ve çalıştaylar düzenlemektedir. PLAR hakkında yoğun araştırmalar yapmıştır ve önceki öğrenmenin ilk destekleyicilerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Kanada'nın bu konudaki yaklaşımı oldukça merkezi olmayan bir yaklaşımdır. Kanada, eğitimin tüm sorumluluğunun eyaletlerin ve bölgelerin sorumluluğunda olduğu bir federasyondur. Uygun olduğunda, özellikle göç, işgücüne ilgili konular ve profesyonellerin ve işçilerin hareketliliğiyle ilgili alanlarda federal hükümet yetkilileriyle sağlam ortaklıklar geliştirilir. Tüm eyalet ve bölge yönetimleri günümüzde yaşam boyu öğrenmenin öneminin bilincindedir. Her durumda, yaşam boyu öğrenme eğitim sisteminin önemli bir parçasıdır; bazı hükümetler önceki öğrenme ve değerlendirmenin tanınmasına yönelik politikalar geliştirmiştir; diğerleri üniversiteleri, kolejleri, profesyonel düzenleyici kurumları ve sertifikasyon kurullarını, önceki öğrenme ve değerlendirmeyle ilgili politikaları tanıma süreçlerine dahil etmeye güçlü bir şekilde teşvik etmektedir (Rauhvargers ve Bergan, 2008, s. 75-77).

ÖÖT'nin artık Mesleki Eğitim ve Öğretim politikası araç takımının bir parçası olması Avustralya sayesinde. Ülke 1990 yılında kapsamlı bir eğitim reformu yaşamış ve mesleki eğitim de bundan en fazla nasibini alan alanlardan olmuştur. Avustralya'da ÖÖT kapsamında daha sonra, kanıtlanmış ve belgelenmiş iş deneyimi temelinde tanınan bireysel yetkinliklerinden veya tüm eğitim paketlerinden istifade etmek mümkün olmuştur (Maurer, 2021, s. 475). Ancak yapılan çalışmalarda, ÖÖT'nin Avustralya üniversitelerinde çeşitli yorumları ve uygulamaları olduğu, bunun, farklı deneyimleri ve beklentileri olan yetişkin öğrenciler için çoğunlukla sorun olabileceği kanısının var olduğu görülmektedir. Üniversite öğreniminin benzersizliği, Avustralya üniversitelerinde gelecekte meydana gelecek siyasi değişiklikler ve yetişkin öğrencilerin üniversite öğreniminde deneyimledikleri ÖÖT ile ilgili sorunlar göz önüne alındığında, yüksek öğretim uzmanlarının Avustralya üniversitelerinin şeffaf ve tutarlı ÖÖT uygulamaları oluşturmasının zamanı geldiği kanısında oldukları görülmektedir (Fox, 2005).

Avustralya'da ÖÖT yüksek öğretim endüstrisi tarafından iki nedenden dolayı açıkça veya geniş çapta benimsenmesi ancak son birkaç yılda mümkün olmuştur. Bunun nedenleri arasında Avustralya Yeterlilikler Çerçevesi (Australian Qualification Framework-AQF), ÖÖT'yi, herhangi bir seviyedeki herhangi bir yeterliliğe başvuran tüm adaylara açık olması gereken bir kabul ve/veya kredi yolu olarak tanımlamıştır. Avustralya yüksek öğrenim sektöründe ÖÖT'nin benimsenmesinin diğer bir nedeni ise hükümetin nüfusun daha geniş bir bölümünde daha yüksek eğitim seviyeleri elde etmeye yönelik bir politika benimsemesidir (Garnett ve Cavaye, 2015).

Avustralya'da ise adaya ÖÖT öncesi beceri tanımlama ve beceri bilgilendirme programları, hazırlık oturumları şeklinde destek sunulmaktadır. Bu, resmi bir başvuru süreci oluşmasına ve adayları nelerin bekleyebileceğini kapsayan bir tür sözleşme görevi gören yazılı kılavuzların yayınlanmasına dahi neden olmuştur. Özellikle hükümetin bu yöndeki adımı yani politika değişikliği, yüksek öğretim kurumlarını, farklı önceki öğrenme deneyim ve kazanımlarına sahip ÖÖT adaylarına belge tanıma ve kredi sağlamak da dahil olmak üzere, lisans ve lisansüstü derecelerine yönelik birden fazla yol sunmaya açık olma konusunda teşvik ettiği anlamına gelmektedir.

Dünyadan Bazı Belirgin Uygulama Örnekleri

Yaygın eğitim süreçlerinde ve hayatın akışı içinde edinilmiş olan bilgi, beceri ve yeterlilikler mesleki süreçlere ek kazanım olarak yansıtılabilmekle birlikte uygulamaya geçiş aşmasında resmi tanıma süreçleri gerektirir. Çoğu ülke tarafından fazla resmileştirilmeden ÖÖT'ye yönelik gerçekleştirilen öz-değerlendirme ve/veya portfolyo gibi bazı uygulamaları temel alan yaklaşımların benimsendiği görülmektedir. Ayrıca tanınma prosedürlerinin daha fazla geliştirilmesine ve teşvik edilmesine yatırım yapma ihtiyacını gördükleri için birçok ülkede yaygın ve resmi olmayan öğrenmenin tanınması, eğitim politikası gündeminin üst sıralarında yer almaktadır (Werquin, 2009).

Dünya'da ÖÖT uygulamalarına bakıldığında, özellikle akademik nitelikte kredi tanıma anlamında önceki öğrenmelerin yanı sıra askeri öğrenmeler, sağlık alanındaki ve bireyin sosyal alandaki kazanımlarına ilişkin öğrenmelerin de tanındığı görülmektedir. Bilhassa askeri eğitim sürecindeki öğrenmelerin tanınması ile kavramın dünyada ilk doğduğu yerlerden olan ABD'de çoğu üniversite yüksek öğretimde askeri öğrenmeyi tanıdığını belirtmekte ve ilgili başvuruları değerlendirdiğini bildirmektedir. ABD'de, Northern Kentucky University (URL-1), Northern Maine Community College (URL-2), American Public University (URL-3) ve daha birçok üniversite enformel olmayan ortamlarda alınan eğitimler, endüstride kazanılan tecrübeler ve yabancı dil bilgisinin yanı sıra askeri öğrenmeleri de önceki öğrenme olarak tanınmakta ve kredilendirilmektedir.

Etnik köken ve buna bağlı olarak da konuşulan diller açısından zengin olan ABD'de dil eğitim-öğretimi konusunda önceki öğrenmeler tanınmakta ve ilgili prosedür yerel eğitim kurumlarında bile işlemektedir. Montana, Pablo'da bulunan bir kabile koleji olan *Salish Kootenai Koleji*, Salish dilinin önceden öğrenilmesi için kredi verme konusunda uzun bir geçmişe sahiptir. Salish Kootenai'deki anadili öğretimi/çıraklık programı, bu yolla yalnızca eski bilgileri onurlandırmakla ve geleneksel öğrenme yöntemlerini doğrulamakla kalmayıp aynı zamanda topluluğun Salish dilini genç nesiller için sürdürme kapasitesini de artırmaktadır. Hatta Programın sonunda, öğrenciler eğitim alanında bir ön lisans derecesi kazanırlar ve Montana'nın 7. Sınıf öğretmen sertifikası almaya hak kazanırlar (Garcia ve Leibrant, 2020).

Yine, Avustralya'da Flinders University, resmi kurumsal sitesinde eğitimleri içinde uygulamalı olarak ilk sosyal hizmet yerleştirilmesi sürecine yaklaşan Sosyal Hizmet Yüksek Lisansı ve Sosyal Hizmet Lisansı öğrencilerinin sosyal alanda önceden edindikleri ilgili tecrübe ve eğitimlerinin tanınması için kredi başvurusunda bulunabileceklerini açıklamıştır (URL-4).

Dünyada ÖÖT konusunda öne gelen ülkelerden biri de Yeni Zelanda'dır. Ülkede ilgili uygulamaların geçmişi 90'lı yıllara dayanmaktadır. 1990 tarihli Eğitim Değişikliği Yasası bünyesine bir madde Yeni Zelanda Yeterlilik Otoritesi (The New Zealand Qualifications Authority-NZQA) isimli kurumu yetkilendirilmesi çağrısında bulunuyordu ve yeni bir Ulusal standart bağlamında 'halihazırda elde edilmiş becerilerin' tanınmasından sorumlu bir Yeterlilikler Çerçevesi oluşturulmasını öngörüyordu.

Aynı kurum tarafından düzenlenen Nisan 1993 tarihli bir konferansta akademik otoritenin genişletilmesinin olası sonuçları, esnek değerlendirme sistemleri ve bunların sağlayıcılar için sonuçları, yeterlilik hareketi bağlamında önce ki öğrenme kavramının değerlendirilmesi başlıkları ele alınmıştır. Ülkede eğitim üyeleri, endüstriyel eğitim, sosyal hizmet çalışanları ve hemşirelik sektörleri bu fırsatları keşfetme konusunda diğer hizmet kollarına göre daha hızlı davrandılar (Hornblow, 2002, s. 5). Dünya ülkelerine kıyasla ilgili uygulamaların ülkedeki yetişkin kadınların ev, resmi öğrenme bağlamları ve toplum gibi öğrenme ortamlarında edindikleri yeterlilikleri eğitim ve iş sektörlerindeki potansiyel iş ve eğitim koşulları için kullanabilmelerine yönelik uygulamalara (Kamp, 2003), mesleki eğitim sistemindeki merkezi öneminden (Chan, 2022) yönetim ile ilgili alanlarda eğitim gören üniversite öğrencilerinin ekonomi okuryazarlığı konusundaki hazır bulunuşluklarını tespit etme (Cameron ve Lim, 2015) noktasına kadar genişlediği görülmektedir.

Başka bir coğrafyada, İngiltere'de Glasgow Caledonian Üniversitesi (GCU) ile Tıbbi İllüstratörler Enstitüsü (IMI)'nin Öğrenme ve Eğitimsel Gelişim bölümleri

arasında düzenlenen görüşme ve tartışma programlarının ardından *Önceki Öğrenmenin Akreditasyonu* (APL) ve *Önceki Deneysel Öğrenmenin Akreditasyonu* (APEL) şeması çıkarılmış ve bu konuda bir program hazırlanmıştır. Program, *İskoç Kredi Biriktirme ve Aktarma Programı* (SCOTCAT) kapsamında, gerekli Yüksek Ulusal Diplomaya sahip olmayan potansiyel öğrencilere Tıp İllüstrasyonunda Lisans Derecesine (BSc) erişim sağlayarak, deneyimden kazanılan öğrenim için özel akademik kredi vermekte veya eşdeğer giriş yeterliliği tanımaktadır (Herd ve ark., 1997).

Dünyadaki Uygulamaların Dikkat Çeken Özellikleri

1. Dünyada ÖÖT uygulamalarında önde gelen ülkeler, bunu çoğunlukla başvuran öğrencilerin programı bitirememesi, başaramama ve üniversiteden mezun olup işe başlayamama ihtimalini elimine etmeye çalışan, tamamlayıcı bir yaklaşım ve destekleyici bir tutumla bireye bütüncül olarak yaklaşır.
2. Örneklerde de bahsedildiği gibi, ülkelerin çoğunun oldukça ciddi takip edilen yönetmelik gibi yasal zeminler ile uygulamak üzere bir birimleri vardır. Ayrıca üniversitelerin bağlı olduğu merkezi organları vardır.
3. Amaç bireyin önceki öğrenmelerini ispat etmesi yaklaşımı ile içi boş belgelendirmeden çok herhangi bir ön öğrenmesi olan bireyi başvuru süreci içinde danışmanlık ve uzmanlıkla yönlendirerek sahip olduğunu iddia ettiği öğrenmesini üniversite eğitiminde kullanılabilir kılmaktır.
4. ÖÖT sadece basit bir şekilde önceden alınan kurs, süreli formel veya enformel eğitim, herhangi bir sertifika programına katılım evrakını ibraz etmekten öte daha önce edinilen bir beceri veya bir öğrenmenin şimdiki eğitim kurumundaki öğrenim süreci açısından gerçek anlamda varlığının kurum tarafından kabul edilmesidir.
5. Mevcut kurumdaki kredi kabulü için sadece bir kurs, eğitim programı, seminer, herhangi bir amaçla bir eğitim kurumundan alınmış dersin evrakla ispat edilmesi değil yeterlilik sınavları, portfolyolar, görüşmeler, vs. gibi diğer birçok şekilde önceki öğrenmelerin somutlaştırılmasının önu açıktır. Bu konuda söz sahibi tek bir kurumsal birim veya belgelendirmekle görevli bir tekel söz konusu değildir.

Sonuç

Önceki Öğrenmenin Tanınması bir kavram olarak oldukça yeni olmasına rağmen uygulama olarak üniversite tarihi kadar eskiye gitmektedir. Üniversitelerin ortaya çıkmalarının nedenlerinden biri de verilen eğitimin belgelendirilmesi olmuştur. Tarihleri boyunca da üniversiteler, kurum olarak kendilerine başvuran öğrencilerin bilgi düzeyini tespit etmek, bilmediklerini öğretmek bildiklerini de sınavla ölçerek kayıt altına almakla ve müfredatı tamamladığında da mezun etmekle

görevli olmuşlardır. Günümüzde Türkiye’de üniversiteler, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi kapsamında öğrencilere öğretecekleri bilgi ve beceri ile kazanımlarını Öğrenci Bilgi Sistemleri’nde belirtmektedirler. Öğrenci, öğrencisi olmak istediği bölümde hangi dersleri olduğunu ve o derslerde neler öğretildiğini öğrenme imkanına sahiptir. Bu aynı zamanda öğrenci ile yüksek öğretim arasında bir sözleşmedir. Yüksek öğretim kurumu öğrenciye ne vereceğini vaat etmekte, öğrenci de bu vaade göre kaydını yaptırmaktadır.

Özellikle içinde bulunduğumuz çağda bilginin çok hızlı üretilmesi ve tüketilmesi, yirmi yıl önce ortaya çıkan mesleklerin on sene geçmeden ortadan kalkması, yüksek öğretim kurumlarının daha esnek bir müfredat takip etmelerine yol açmıştır. Artık üniversiteler öğrencilerine bilgi vermekten daha ziyade beceri kazandırma yöntemlerini tercih etmeye başlamışlardır ve bu şekilde öğrencileri, bilmedikleri mesleklere mümkün olduğunca hazır hale getirme misyonunu da taşımaktadırlar.

Günümüzde çoğu öğrenci de yüksek öğretim kurumunun verdikleriyle yetinmeyip becerilerini farklı kurum ve kuruluşlarda ve zengin öğrenme yöntemleri ile kazanma isteği taşımaktadır. Gün geçtikçe artan rekabet bireyleri diğerlerinden bir adım önde olma arzusu içine sokmuştur. Bu rekabet öğrencileri farklı becerileri kazanmaya, rekabet ettiği öğrencilerin bilmediklerini öğrenmeye sevk etmiştir.

Yaz okulları imkanları ile yan dal ve çift dal yaparak öngörülen süreyi en iyi şekilde değerlendirmek isteyen ve bu yönde bilince sahip öğrencilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Mümkün olduğu kadar fazla kredi toplamaya çalışarak bir an önce mezun olarak rakiplerinden bir adım öne geçmek isteyen öğrenci sayısı yadsınamayacak kadar çoktur. Yüksek öğretim kurumunun öğreteceğini vadettiği bilgilere ve becerilere sahip öğrencilerin ilgili dersleri alması ciddi bir vakte işaret etmektedir ve bu vaktin ÖÖT ile telafi edilmesi mümkündür.

Önceki öğrenmenin tanınmasının bu rekabetçi ortamda, zamanın çok kıymetli olduğu bir dönemde büyük bir ihtiyaca cevap veriyor olması alanını daha da genişleterek yaygınlaşacağını göstermektedir. Dolayısı ile Türk yüksek öğretim sistemleri içinde de en etkili şekilde uygulanmaya başlaması elzemdir. Bu açıdan yüksek öğretim bağlamında genel işleyişin önce lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim yönetmeliklerinin içine detaylı bir şekilde tüm aşamaları ile girmesi, sonrasında her üniversitenin kendi yapı ve öğretim amacına uygun olarak kendi şartlarını belirleyerek yönergeler hazırlaması ve bu yönde politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

ÖÖT’yi kaçınılmaz olarak yüksek öğretimin gündemine girmesini sağlayan bir diğer etken öğrenme ortamlarının çeşitlenmesi ve bunlara ulaşımın kolaylaştırılmasıdır. Final sınavıyla birlikte senede 32 hafta eğitim ile geçerken 22 hafta süresince yüksek öğretim kurumlarında ders olmamaktadır. Yaklaşık beş ay gibi bir süre, dört sene süren eğitim hayatında 20 ay yani yaklaşık iki yıllık bir zamana tekabül

etmektedir. Öğrenciler bu zamanı kendileri için en verimli bir şekilde kullanarak erişimi kolay ve hızlı platformlar veya muhtelif kurumlarla bilgi ve beceri kazanma şansına sahiptir. Dolayısıyla ne istediğini bilen öğrenciler için ÖÖT büyük bir imkân olarak ortada durmaktadır.

ÖÖT uygulaması, bir yönüyle iki taraf arasında yapılan bir anlaşmadır. Taraflardan biri öğrenciye bilgi ve beceri kazandıracağını vadeden yüksek öğretim kurumu, diğeri kurumun öğretmeyi vadettiği bilgi ve becerileri bildiğini iddia eden ve iddia ile kalmayıp belgelendiren veya farklı bir biçimde ispat eden öğrencidir. Taraflar belli olduktan sonra yapılması gereken işlemler şunlardır:

1. Her anlaşma ve mutabakat veya sözleşme gibi bunun da kuralları olmalıdır. Bu kurallar yüksek öğretim senatosu tarafından belirlenir ve yönetmeliğe dönüştürülerek işleme hukuki bir zemin hazırlar.
2. Bu yönetmeliği Rektörlük adına sürdüreceği ve işlemleri takip edecek bir komisyon veya kurul oluşturulur.
3. Çalışmada sunulan bilgilerden hareketle Tük Yüksek öğretimi bağlamında ÖÖT uygulamaları açısından gerekli alt yapı hazırlandıktan sonra ilgili süreçlerin şu şekilde ilerlemesi önerilmektedir:
4. Öğrenci, öğrencisi olduğu bölümün müfredatta yer alan derslerin kazanımlarına sahip olduğunu düşünerek ilgili birime başvurur.
5. Başvuru zamanı, kayıt esnasında olduğu gibi ilgili dersin olduğu yarıyıldan önce de olabilir. Kaydolmadan önce öğrendiklerini dönem başında, öğrenciliği esnasında öğrendiklerini de muaf olmayı istediği dersin alınması gereken dönem öncesinde başvurabilir.
6. Başvuru esnasında öğrenci bilgi ve becerilere sahip olduğunu ispat eden belge sunmak zorundadır. Bu belge yüksek öğretim kurumunun da kabul edeceği bir kurumdaki alınmış olması önemlidir.
7. Belge sunma imkânı olmadığı durumlarda kurum, öğrencinin bildiğini iddia ettiği bilgileri ölçmek için bir değerlendirme yapar.
8. Kurum, görevlendirdiği bir veya birden fazla öğretim elemanı ile öğrencinin dersin kazanımlarına sahip olup olmadığını ölçer.
9. Değerlendirme sonuçları komisyon ve ilgili kurul tarafından onaylanır veya reddedilir.
10. Başvurusu reddedilen öğrencinin haklı gerekçeleri varsa komisyona itiraz etme hakkına sahip olmalıdır.
11. ÖÖT, öğrencilerin vakit kaybı olarak gördükleri yükümlülüklerden kurtulmaları, o vakti planladıkları kariyerleri için ihtiyaçları olan bilgi ve becerileri kazanmalarına ayırmaları için çok daha faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Andersson, P., Fejes, A. ve Sandberg, F. (2013). Introducing research on recognition of prior learning. *International Journal of Lifelong Education*, 32(4), 405-411.
- Andersson, P. ve Harris, J. (2006). *Re-theorising the recognition of prior learning*. Niace.
- Aydemir, M. (2019). *Önceki öğrenmenin tanınması ve Türk yüksek öğretim sistemi için politika önerisi*. [Doktora Tezi], Anadolu Üniversitesi.
- Bohlinger, S. (2017). Comparing recognition of prior learning (RPL) across countries. *Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education*, 589-606.
- Breier, M. (2009). ‘Something extra’? Recognising phronesis or practical wisdom in the recognition of prior learning in teacher education. In *Teacher Education Research and Development Programme (TEP) Conference 2008* (p. 61).
- Cameron, Michael P., ve St, Lim. (2015). “Recognising and building on freshman students’ prior knowledge of economics.” *New Zealand Economic Papers* 49(1), 22-32.
- Chan, S. (2022). Recognition of Current and Prior Experience in Aotearoa New Zealand and the Role of Eportfolios. *International Handbook on Education Development in Asia-Pacific* (s. 1-17) içinde. Springer Nature Singapore.
- Cooper, L. ve Harris, J. (2013). Recognition of prior learning: Exploring the ‘knowledge question’. *International Journal of Lifelong Education*, 32(4), 447-463.
- Dyson, C. (2005). *Recognition of prior learning policy and practice for skills learned at work: Australia, Canada, New Zealand, South Africa, United States* (No. 993768053402676). International Labour Organization.
- Fox, T. A. (2005). Adult learning and recognition of prior learning: the ‘white elephant’ in Australian universities. *Australian Journal of Adult Learning*, 45(3), 352-370.
- Garnett, J., Portwood, D. ve Costley, C. (2004), “*Bridging rhetoric and reality: accreditation of prior experiential learning (APEL) in the UK*”, UVAC report, Bolton.
- Garnett, J. ve Cavaye, A. (2015). Recognition of prior learning: Opportunities and challenges for higher education. *Journal of Work-Applied Management*, 7(1), 28-37.
- Guimarães, P. ve Mikulec, B. (2021). The paradox of utilitarian recognition of prior learning: The cases of Portugal and Slovenia. *European journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 12(1), 109-122.
- Hamer, J. (2010). Recognition of prior learning: normative assessment or co-construction of preferred identities?. *Australian Journal of Adult Learning*, 50(1), 100-115.
- Hornblow, D. (2002). Recognition of prior learning in New Zealand: What has been, what is, and what might be. <https://repository.openpolytechnic.ac.nz/server/api/core/bitstreams/567776d2-df12-4e59-a8c8-f3d969c7506c/content>
- Kamp, A. (2003). “Mature Women and the New Zealand Qualifications Framework. Realising the Potential of Recognising Prior Learning.” *International Education Journal* 4(1),
- Koçdar, S. (2011). *Uzman görüşlerine göre Türkiye’de uzaktan eğitim programlarının akreditasyonu*. [Doktora Tezi], Anadolu Üniversitesi.
- Maurer, M. (2023). Recognizing prior learning in vocational education and training: Global ambitions and actual implementation in four countries. *Comparative Education*, 59(1), 1-17.
- McKay, H. A. ve Douglas, D. (2020). *Credit for prior learning in the community college: A case from Colorado. Recognition of Prior Learning in the 21st Century*. Western Interstate Commission for Higher Education.
- Nyatanga, L. (1997). *Good practice accreditation of prior learning*. Bloomsbury Publishing.
- Rauhvargers, A. ve Bergan, S. (2008). *New challenges in recognition: recognition of prior learning and recognition in a global context* (Vol. 10). Council of Europe.
- Taylor, T. ve Clemans, A. (2000). Avoiding the hoops: A study of recognition of prior learning processes in Australian faculties of education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 28(3), 263-280.
- Toprak, M. ve Erdoğan, A. (2012). Yaşamboyu öğrenme: Kavram, politika, araçlar ve uygulama. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 69-91.
- Werquin, P. (2009). Recognition of non-formal and informal learning in OECD countries: An overview of some key issues. *REPORT-Zeitschrift für Weiterbildungsforschung*, 32(3), 11-23.
- URL-1. <https://www.nku.edu/atc/transfer-information/credit-for-prior-learning.html>
- URL-2. <https://www.nmcc.edu/admissions-financial-aid/admissions/prior-learning/>
- URL-3. <https://www.apu.apus.edu/academic/degrees-and-programs/pla.html>
- URL-4. <https://students.flinders.edu.au/content/dam/student/documents/placements/social-work/rpl-guidelines.pdf>

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher’s Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*

